

Експертне оцінювання педагогічних умов формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я

В. В. Корнещук, Ю. В. Патик*

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, Україна
*Corresponding author. E-mail: yulya.patik@mail.ru

Paper received 23.03.2016; Accepted for publication 15.04.2015.

Анотація. В статті схарактеризовано сутність і структуру підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я. Презентовано результати експертного оцінювання педагогічних умов формування такої підготовленості в процесі професійної підготовки фахівців із соціальної роботи у ВНЗ.

Ключові слова: соціальний працівник, підготовленість, діти з обмеженими можливостями здоров'я, педагогічні умови, експертне оцінювання.

Вступ. Сучасні політичні та економічні реалії підвищують роль соціальної політики та соціальної роботи в країні, адже кількість громадян, які потребують соціального захисту і допомоги, невпинно зростає. Однією з категорій клієнтів соціальної роботи є діти з обмеженими можливостями здоров'я, соціалізація яких у суспільстві неможлива без допомоги з боку соціальних працівників. Складність і багатоаспектність соціальної роботи з дітьми-інвалідами та їх сім'ями ставить підвищені вимоги до знань, умінь, особистісних і професійно-важливих якостей соціальних працівників, а відтак – до професійної підготовки фахівців зазначеного профілю у ВНЗ.

Стислий огляд публікацій за темою. Сучасні наукові дослідження зорієнтовано на: визначення теоретико-методичних засад професійної підготовки (О. Г. Карпенко, І. М. Мельничук, О. Г. Платонова та ін.) і професійного самовдосконалення (Н. Є. Троценко та ін.) фахівців із соціальної роботи; підготовку їх до менеджменту (Є. Г. Седов та ін.) та реалізації ідей гендерної рівності (С. М. Гришак та ін.) в соціальній роботі, застосування технологій медико-соціальної роботи (Д. В. Данко та ін.); формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності (І. І. Боднарук, В. В. Савіцька, С. Ю. Сургова та ін.), їхньої професійної мобільності (Т. Є. Гордєєва та ін.), комунікативної компетентності (Д. М. Годлевська та ін.), інформаційної культури (О. С. Повідайчик та ін.) і культури професійного спілкування (О. В. Урсол та ін.); виховання в них гуманності (Н. В. Клименюк та ін.), відповідальності (О. П. Патинок та ін.). Проаналізовано підготовку соціальних працівників за кордоном (О. П. Бартош, Н. В. Видишко, Л. В. Віннікова, Н. П. Гайдук, О. В. Загайко, А. Є. Кулікова, Г. В. Лещук, Н. О. Микитенко, О. В. Ольхович, Г. І. Слозанська, О. П. Пічкарь, Н. М. Собчак та ін.).

Мета – за результатами теоретичного аналізу й експертного оцінювання визначити педагогічні умови формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Матеріали і методи. Підготовленість майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я – це результат їхньої спеціальної цілеспрямованої професійної підготовки, що передбачає обізнаність із психологічними та

фізичними особливостями розвитку таких дітей, уміння виявляти та вирішувати їх проблеми, забезпечувати повноцінний розвиток і соціалізацію, зберігаючи емоційно-позитивне тло діяльності.

Основними структурними компонентами підготовленості майбутнього соціального працівника до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я виступають: когнітивний, діяльнісний, ціннісно-мотиваційний, та емоційно-вольовий. Так, когнітивний компонент передбачає володіння соціальним працівником спеціальними знаннями, необхідними для взаємодії з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, а також стійкого інтересу до отримання та набуття потрібних знань у подальшій професійній діяльності; діяльнісний компонент – наявність умінь, необхідних соціальному працівнику для планування, успішного виконання та оцінювання результативності роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я; ціннісно-мотиваційний – дію згідно моральних норм та цінностей, спрямованість на досягнення високих результатів професійної діяльності, прояв таких особистісних якостей, як доброзичливість, повага, співчуття, емпатія, любов; емоційно-вольовий компонент – прояв стійкої емоційної рівноваженості та здатність до вольової саморегуляції свого психофізичного стану [3].

Педагогічні умови розглядаємо як спеціально створений комплекс взаємозалежних і взаємообумовлених заходів педагогічного впливу, впровадження яких у процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників сприятиме розвитку їхньої ціннісно-мотиваційної, вольової сфери, формуванню знань, умінь та навичок, необхідних для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблем підготовки соціальних працівників, соціальних і корекційних педагогів у ВНЗ дозволив узагальнити педагогічні умови, які можуть справити позитивний вплив на формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, а саме: професійна орієнтація студентів на роботу з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я; розвиток стійкої мотивації до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я; розвиток стійкої, заснованої на принципі гуманізму, системи ціннісних орієнтацій; реалізація міждисциплінарних зв'язків, спрямованих

на інтеграцію загально-професійних та відповідних спеціально-професійних знань; використання потенціалу професійно-спрямованих дисциплін у позанавчальній діяльності; забезпечення практико-орієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до соціальної роботи з дітьми-інвалідами; використання в навчально-виховному процесі ВНЗ контекстного навчання; проведення занять в соціальних службах; актуалізація особистісно-професійного досвіду роботи з дітьми-інвалідами; залучення студентів до волонтерської діяльності.

Для виявлення ступеня ефективності зазначених педагогічних умов щодо формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я було проведено експертне оцінювання – багатокрокову процедуру, що має на меті обробку методами математичної статистики думок експертів – професіоналів у певній галузі. Процедура експертного оцінювання починається з визначення групи експертів, які певною мірою мають бути готовими висловити свою думку з досліджуваної проблеми. Така готовність зумовлена кількістю опрацьованої літератури з проблеми дослідження, рівнем кваліфікації, досвідом участі в різних процедурах експертного оцінювання, що дозволяє визначити коефіцієнт компетентності експертів. Наступним кроком експертного оцінювання є опитування експертів, яке може здійснюватися шляхом анкетування або інтерв'ювання, залежно від мети дослідження. Відповіді експертів дозволяють проранжувати досліджувані ознаки за ступенем їх значущості. Далі в процесі експертного оцінювання можуть бути обчислені вагові коефіцієнти ознак досліджуваного об'єкта. Ваговий коефіцієнт та коефіцієнт компетентності набувають значень в інтервалі (0; 1) [1].

Результати та їх обговорення. Описану процедуру було покладено в основу експертного оцінювання ефективності визначених теоретичним шляхом педагогічних умов формування підготовленості

майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

В експертному оцінюванні взяли участь 11 викладачів кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету, серед яких: 1 доктор педагогічних наук, професор; 6 кандидатів наук (3 – психологічних, 2 – педагогічних і 1 – соціологічних наук) та 4 старших викладачі, які безпосередньо залучені до професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності «Соціальна робота». Стаж педагогічної діяльності викладачів-експертів – від 3 до 16 років.

Експертам було запропоновано оцінити зазначені педагогічні умови за 10-бальною шкалою відповідно до їх ефективності у формуванні підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я від 1 (найменш значущого) до 10 (найбільш значущого) балів. Залежно від наукового ступеня і звання група експертів була поділена на три підгрупи. До першої підгрупи було віднесено доктора наук, професора; до другої підгрупи – кандидатів наук, доцентів; до третьої – старших викладачів. Кожному експерту із першої підгрупи було присвоєно – 3 бали, з другої – 2 бали і з третьої – 1 бал. Загальна кількість балів (залежно від наукового ступеня і звання) склала 19.

Залежно від стажу педагогічної діяльності з професійної підготовки фахівців із соціальної роботи у ВНЗ група експертів також була поділена на три підгрупи. До першої підгрупи входили експерти зі стажем роботи до 5 років; до другої – від 6 до 10 років; до третьої – понад 10 років. Кожному експерту з першої підгрупи було присвоєно – 1 бал, з другої – 2 бали і з третьої – 3 бали. Загальна кількість балів (залежно від стажу педагогічної діяльності з професійної підготовки фахівців із соціальної роботи у ВНЗ) склала 28.

Далі були підраховані бали для кожного експерта і коефіцієнти їхньої компетентності (табл. 1).

Таблиця 1.

	Експерт										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Бал	4	5	5	5	5	4	3	4	4	4	5
Коефіцієнт компетентності	0,09	0,11	0,11	0,11	0,11	0,09	0,06	0,09	0,09	0,09	0,11

Проведене анкетування експертів, спрямоване на виявлення їхньої думки щодо ефективності запропонованих педагогічних умов у формуванні підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, дозволило проранжувати ці умови. Для визначення кількості балів для кожної педагогічної умови з урахуванням коефіцієнта компетентності експертів було присвоєно 10 балів за перше місце; 9 балів – за друге; 8 балів – за третє; 7 балів – за четверте; 6 балів – за п'яте; 5 балів – за шосте; 4 бали – за сьоме; 3 бали – за восьме; 2 бали – за дев'яте та 1 бал – за десяте місце.

За ступенем ефективності досліджувані педагогічні умови були розташовані таким чином: розвиток стійкої, заснованої на принципі гуманізму, системи ціннісних орієнтацій (загальний бал 8,31); забезпечення

практико-орієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до соціальної роботи з дітьми-інвалідами (загальний бал 6,84); використання потенціалу професійно-спрямованих дисциплін у позанавчальній діяльності (загальний бал 6,05); розвиток стійкої мотивації до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я (загальний бал 5,84); проведення занять в соціальних службах (загальний бал 5,64); професійна орієнтація студентів на роботу з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я (загальний бал 5,31); реалізація міждисциплінарних зв'язків, спрямованих на інтеграцію загально-професійних та відповідних спеціально-професійних знань (загальний бал 5,30); залучення студентів до волонтерської діяльності (загальний бал 5,13); актуалізація особистісно-професійного досвіду роботи з

дітьми-інвалідами (загальний бал 4,60); використання в навчально-виховному процесі ВНЗ контекстного навчання (загальний бал 4,21).

Проведене експертне оцінювання дозволило сформулювати педагогічні умови, за яких формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я має відбуватися найбільш ефективно. Такими педагогічними умовами в дослідженні виступили:

– забезпечення трансформації навчальних мотивів у професійні;

– інтеграція і збагачення змісту професійно-орієнтованих дисциплін в аспекті підготовки до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я;

– забезпечення практико-орієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я;

– актуалізація особистісно-професійного досвіду роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Так, перша педагогічна умова «забезпечення трансформації навчальних мотивів у професійні» поєднує кілька окремих, проте досить важливих за думкою експертів педагогічних умов, адже така трансформація передбачає розвиток стійкої, заснованої на принципі гуманізму, системи ціннісних орієнтацій в цілому, і розвиток стійкої мотивації до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, зокрема.

Щодо другої обраної нами педагогічної умови –

«інтеграція і збагачення змісту професійно-орієнтованих дисциплін в аспекті підготовки до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я», то вона передбачає використання потенціалу професійно-спрямованих дисциплін у позанавчальній діяльності, а також реалізацію міждисциплінарних зв'язків, спрямованих на інтеграцію загально-професійних та відповідних спеціально-професійних знань.

Третя педагогічна умова «забезпечення практико-орієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я» передбачає професійну орієнтацію студентів на роботу з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Актуалізація особистісно-професійного досвіду роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, визначена як четверта педагогічна умова, передбачає проведення занять в соціальних службах і залучення студентів до волонтерської діяльності.

Використання в навчально-виховному процесі ВНЗ контекстного навчання сприятиме, на нашу думку, реалізації кожній з обраних педагогічних умов.

Висновки. Впровадження визначених шляхом експертного оцінювання педагогічних умов у процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників забезпечить ефективне формування їхньої підготовленості до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корнешук В. В. Математические методы исследования педагогических феноменов: учебное пособие / В. В. Корнешук. – Одесса: Изд-во ВМВ, 2010. – 72 с.
2. Корнешук В. В. Концептуальні засади підготовленості майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності / В. В. Корнешук, М. О. Волошенко // Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology, III (28), Issue: 55, 2015. – С. 25-27.
3. Патик Ю. В. Сутність і структура підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я / Ю. В. Патик // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2015. – № 3(50). – С. 225–228.

REFERENCES

1. Korneschuk V. V. Mathematical methods of research of pedagogical phenomena: training manual / V. V. Korniyshuk. – Odessa: VMV, 2010. – 72 p.
2. Korneschuk V. V., Voloshenko M. O Conceptual framework readiness of future social workers to the profession SPACE SCIENTIFIC JOURNAL Science and Education a new dimension pedagogy and psychology III (28), Issue: 55, 2015. – P. 25-27.
3. Patik Y. V. The essence and structure of the training of future social workers to work with children of disabilities / Y. V. Patik // Scientific Journal Nikolaev National University of V. Suchomlynsky. Pedagogical science. - 2015. - № 3 (50). - P. 225 -228.

Expert assessment of pedagogical conditions of formation of future social workers to work with children with disabilities

Korneschuk V. V., Patik Y. V.

Abstract. The article presents the the essence and structure of the training of future social workers to work with children with disabilities. Results of the expert evaluation of pedagogical conditions of formation of such preparedness in the professional training of social work at the university.

Keywords: social worker, training, children with disabilities, pedagogical conditions, expert evaluation.

Экспертная оценка педагогических условий подготовленности будущих социальных работников к работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья

В. В. Корнешук, Ю. В. Патык

Аннотация. В статье охарактеризовано сущность и структура подготовленности будущих социальных работников к работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья. Представлены результаты экспертного оценивания педагогических условий формирования такой подготовленности в процессе профессиональной подготовки специалистов по социальной работе в вузе.

Ключевые слова: социальный работник, подготовленность, дети с ограниченными возможностями здоровья, педагогические условия, экспертная оценка.